

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№1
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 612 sahifa,
5-yanvar, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalar tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Talabalarda tolerantlikni shakllantirish zarurati va samaradorligi.....	28
Bafayev Muxiddin Muxammadovich	
Muhandislik grafikasi bo'yicha raqamli kompetensiyalarni shakllantirishda grafik dasturlardan foydalanish metodikasini yaratish	34
Axmatova Asila Akmaljon qizi	
Investigation on the Efficacy of Pedagogical Approaches in Virtual Learning	37
Burkhonova Zarafuz Qobilovna, Makhmudov Shaxboz Muzzafarovich	
The Role of Input And Interaction in Second Language Acquisition.....	40
Dilorom Poyonova	
Muhandislik yo'nalishida kartografiya fanini integratsiyalashgan holda o'qitish	45
Kazakbayeva Muxabbat Turabayevna	
Incorporation of Moocs Into the Digital Educational Framework for the Development of Professional Speech Culture.....	49
Kudrat-Zoda Kamola Alisherovna	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	52
Makhmudova Ugliy Baxtiyarovna	
Kognitiv yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning media savodxonligini rivojlantirish	57
Mirzayeva Mayramxon Zaynobiddinovna	
Transformatsion yondashuv asosida bo'lajak o'qituvchilarning sun'iy intellekt savodxonligini rivojlantirish.....	61
Mirzayeva Ziyoda Uktamjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni tanqidiy fikrlashga o'rgatish	65
Qurbonboyeva Gulnoza Mahmud qizi	
An Online Service that Integrates Up-To-Date Content From Well-Known Mooc Platforms	68
Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Abdurahmonova Osiyo Jahongirovna	
The Fourth Phase of Distance Education: Integrated Technologies and Moocs	71
Rahimberdiyev Rustam Abdunasirovich, TaranenkoTatyana Viktorovna	
Gamifikatsiya orqali iqtidorli o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirish	74
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Xaytbayeva Malika Qobil qizi	
Boshlang'ich ta'lim fanlarini didaktik o'yinlar orqali tushuntirish	77
Rustamova Manzura Mirkamolovna, Shomaxsudova Diyora Dilshod qizi	
O'smirlar orasida alkogolizm, giyohvandlik va toksikomaniya profilaktikasi	80
Sh. F. Mustafayeva	
Educational Physics Experiments: Methods and Didactic Strategies for Developing Critical Thinking in Students	85
Turayev Alimjan Bahriddinovich	
The Problems of Remote Learning Technology and Global Trends in University Education Development.....	88
Tursunov Begzod Sherzodovich, Shukurova Madina	
A Case Study of Humanities Disciplines Using Massive Open Online Courses as a Resource for Blended Learning.....	91
Tursunov Begzod Sherzodovich, Eshkabilov Kodirali Davlatmuratovich	
Modern Education and Training Practices for Future Dentists	94
Turumova Marjona Bahodirovna	
Kommunikativ yondashuv asosida nutqiy kompetensiyani shakllantirish.....	98
Tuxtayeva Mehriyo Shavkatovna	

Maktabgacha ta'lim jarayonida mutaxassislik fanlarini o'qitishda zamonaviy pedagogik yondashuvlar: amaliy muammolar va ularning innovatsion yechimlari	102
<i>Xabibulayeva Shaxrizoda O'ktam qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarda nutq o'stirish darslari orqali Soft Skills ko'nikmalarini rivojlantirishning nazariy pedagogik psixologik asoslari	106
<i>Xoldarova Mubina Qudratbek qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi muhit va uning turlari	110
<i>Xolmirzayeva O'g'iloy Murotali qizi</i>	
Развитие компетенций студентов-биологов в изучении языков	114
<i>Абдуллаева Нигора Курбановна</i>	
Формирование интереса и повышение эффективности школьного урока физической культуры	118
<i>Мукимов Олим Эргашевич</i>	
Incorporation of Massive Open Online Courses Into the Higher Education Framework	122
<i>Rakhimberdiyev Rustam Abdunasirovich, Nasrullayev Javlonbek Tal'atjonovich</i>	
Совершенствование инновационной методики социально-педагогической деятельности будущих педагогов в полилингвальной среде с использованием искусственного интеллекта	125
<i>Хужаниязова Гузаль Юлдашевна</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kreativ faoliyatini xalq og'zaki ijodi asosida rivojlantirish	130
<i>Abduraximova Muxabbat Allayevna</i>	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida o'rganiladigan nostandart masalalar	133
<i>Karimova Kunduz Ruzibayevna, Yo'ldosheva Tojigul Ulug'bek qizi</i>	
Video-marketingning iste'molchilar jalb qilinishiga ta'siri: Tiktok va Youtube misolida.....	138
<i>Rustamova Ma'mura Asqar qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv jarayonlarini diagnostika qilish	141
<i>Shorustamboyeva Shahnoza Ulug'bekovna</i>	
The use of Visualization Technology as a New Trend in Teaching the English Language	144
<i>Tursunoy Ortiqova</i>	
Didaktik drama asosida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishda narrativ yondashuvning asosiy tushunchalari tahlili	149
<i>Xolbayeva Dildora Azizovna, Sadiyeva Shaxnoza Xusanovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'lim muassasalarida biokimyo fanini o'qitishda work-based learning metodikasini qo'llash ..	153
<i>Mamadaliyeva Zarina Raxmat qizi</i>	
Bo'lajak shifokorlarni tibbiy amaliyotga tayyorlash metodikasini takomillashtirish.....	156
<i>Murtazayeva Nasiba Komiljonovna</i>	
Autizm spektri buzilishi bo'lgan bolalar uchun inklyuziv ta'limni tashkil etish	159
<i>Xusnidinova Saodat</i>	
Muloqot madaniyati asosida liderlik fazilatlarini shakllantirishning samarali usullari	163
<i>Djumayeva Dildora Isroilovna</i>	
Integrating Quizlet, Kahoot, and Padlet Into Vocabulary Instruction: An Experimental Study With Undergraduate Philology Students.....	167
<i>Inoyatova Umida Boxadir qizi</i>	
Advantages and Disadvantages of Teaching Students Via Competent Based Approach in Order to Improve Their Listening and Speaking in Finland	171
<i>Abdukhakimova Kamola Akmalovna, Rahmatova Mohijahon Ahmad qizi</i>	
Kimyo ta'limida iqlim o'zgarishlariga oid ilmiy ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish kompetensiyasini rivojlantirish	175
<i>Akbarova Saidaxon Rustamovna</i>	
Tibbiyot oliy ta'limida pediatriya talabalari klinik fikrlashini rivojlantirishda muammoli ta'lim metodlarining roli.....	180
<i>Atadjanova Shaira Xalilovna, Umarkulov Muxtorali Islomkulovich</i>	

Individual ta'lim muhiti asosida bo'lajak maktabgacha ta'lim tarbiyachilarini kasbiy-metodik tayyorlashni takomillashtirish.....	185
<i>Azamatova Dildora Shuxrat qizi</i>	
Boshlang'ich ta'lim-tarbiya tizimida raqamli ta'limni joriy etishning innovatsion yondashuvlari va samaradorlik omili.....	189
<i>Babayeva Dilnoz Xaydarovna</i>	
O'qish savodxonligini oshirishda xalqaro tadqiqotlarning o'rni (PISA va PIRLS)	192
<i>Barakayeva Shahnoza Fazliddin qizi</i>	
Yosh rahbarlarda boshqaruv stressining namoyon bo'lishi va boshqaruv faoliyatiga moslashuv muammolari: ta'lim tizimi sharoitida psixologik holat tahlili.....	195
<i>Djavgarova Dilfuza Shuxrat qizi</i>	
Sun'iy intellekt va katta ma'lumotlardan foydalanish asosida oliy ta'lim muassasalarida boshqaruv samaradorligini oshirish strategiyalari.....	199
<i>Duvlayeva Nozigul Xolmuxammad qizi</i>	
Enhancing English Learners' Pronunciation Through AI-Based Language Applications.....	203
<i>Egamova Munisa Khakim kizi</i>	
Maktab ta'lim tizimining dars jarayonlarida elektron qo'llanmalardan samarali foydalanish.....	208
<i>Kodirov Akbar Shuxratovich</i>	
Improving the Methodology of Teaching Biochemistry in Medical Higher Education Institutions Through Virtual Laboratory Tools	213
<i>Mamadaliyeva Zarina Rakhmat kizi</i>	
O'smirlarda kommunikativ tolerantlik muammosining nazariy-metodologik asoslari.....	218
<i>Mirsidikova Aziza Mirvohidovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining sog'lom turmush tarzini tashkil etishning nazariy asoslari	221
<i>Muxtorova Xusnidaxon Abdug'oprovna</i>	
Improving the Theoretical and Methodological Foundations for Integrating Generative Artificial Intelligence Technologies Into English Language Teaching in Higher Education	226
<i>Nigmatova Nozimakhon Ulugbek kizi</i>	
Maktabgacha ta'lim va oila hamkorligi: zamonaviy yondashuvlar va ilmiy asoslar.....	229
<i>Omondavlatova Diyora Otabekovna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida iqtidorli talabalarning ilmiy va ijodiy kompetensiyalarini aniqlashga yo'naltirilgan axborot tizimini yaratish	233
<i>Ovxunov Iqboljon Abdunabiyevich, Ro'zimatova Saidaxon Abdivoxid qizi</i>	
O'quvchilarni o'zbek xalq og'zaki ijodi namunalari vositasida vatanparvarlik ruhida tarbiyalash pedagogik muammo sifatida.....	237
<i>Qodirqulov Nodirbek Hamroqul o'g'li</i>	
Oliy ta'lim tizimida talaba-qizlarning kasbiy, madaniy va kommunikativ faoliyatlarini samarali tashkil etish	242
<i>Qurbonova G. M.</i>	
Kasbiy tayyorgarlik jarayonida refleksiv yondashuvning metodologik asoslari	245
<i>Raxmatova Shaxnoza Oybek qizi</i>	
Inkluziv ta'limda pedagogik diagnostika: maxsus ehtiyojli o'quvchilarning o'quv yutuqlarini baholash	248
<i>Norqobilova Rayxona Davlatovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining umummadaniy kompetensiyalarini rivojlantirish texnologiyalari.....	252
<i>Saidova Nigora Olimovna, Jo'rayeva Nilufar Rustamjon qizi</i>	
Pedagogical Strategies for Enhancing Students' Creative Thinking Throughout the Learning Process	254
<i>Shaymatova Aziza</i>	
Dasturiy-metodik majmuani ishlab chiqish bosqichlari hamda pedagogik talablar.....	259
<i>Soliyeva Gavharoy Yodgorjon qizi</i>	
Nutq kamchiliklarini bartaraf etishda maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarda pedagogik metod va o'yinlarning samaradorligi	265
<i>Suyarova Orzigul Sodiq qizi</i>	

Yoshlarni nikohga tayyorlashda shaxsiy omillar va psixologik yetuklik.....	269
To'xtamatova Nargizaxon Abdullayevna, Buranova Sevara Sa'dullayevna	
O'zbekiston umumiy o'rta ta'lim tizimida rahbarlarning liderlik kompetensiyalarining hozirgi holatini diagnostika qilish	273
Taylakova Dilnoza Norbekovna, Latifova Mavjuda Xurramovna	
Ta'limga o'qib tushinishni sun'iy intellekt bilan integratsiya qilish imkoniyatlari va pedagogik strategiyalari.....	276
Umarov Bahrom Norboyevich	
Talabalar mobilligi jarayonida pedagogik qo'llab-quvvatlash mexanizmlari.....	281
Xabibullayev Alimardon Xidoyatillayevich	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning roli va ahamiyati.....	286
Yo'ldosheva Iqbol Bekbo'lsin qizi	
Boshlang'ich sinflarda chet tilini o'rganishning ahamiyati va undagi zamonaviy yondashuvlar	289
Yoqubjonova Mohlaroyim Abdumalik qizi	
O'smir shaxsida refleksiyani shakllanishida ota-ona munosabatlarning ta'siri	292
Yulchiboyeva Dilfuza Ergashevna	
Boshlang'ich ta'limda geymifikatsiya orqali til kompetentligini rivojlantirish.....	297
Zokirova Sohba Muxtoraliyevna, Nurmuhamedova Dilshoda Zaynobiddin qizi	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	302
Журабекова Хабиба Мадаминовна	
Ortodontiyada mioterapiya: miogimnastik dentoalveolyar apparatlarni qo'llashning taqqoslama tavsifi	305
Tursunov Begzod Sherzodovich, Sayfulayeva Aziza Anvarovna	
Музейная педагогика на уроках воспитания в средней школе: методика включения музейных практик в процесс обучения и воспитания подростков	308
Умрихина Виктория Игоревна	
21St Century Dental Innovation Technologies: An Overview	314
Khojimurodov Burkhon Ravshanovich	
Цели и задачи педагогических систем, основанных на конструктивизме в общеобразовательных школах	317
Шарипова Шахноза Шавкат кизи	
Способы повышения мотивации учащихся при изучении русского языка.....	321
Эшонкулов Хамрокул Маматкулович	
Yosh sportchilarda jismoniy tayyorgarlikni rivojlantirishda funksional mashqlarning ahamiyati.....	326
Aminov Botir Umidovich	
Nutqiy faoliyatda fikr va til tizimlari.....	330
Axmedova Muyassar Xadimatovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga xorijiy tilni o'rgatish psixologiyasi	333
Axmedova Muyassar Xadimatovna, Halimova Gulasal Xamroqulovna	
10–12 yoshli tennischilarda texnik tayyorgarlik samaradorligini oshirish uslubiyati	336
Axmedova Nafisa Isaxodjayevna	
Bo'lajak pedagoglarda hayotiy ko'nikmalarini shakllantirish masalalarining ilmiy tadqiqi.....	340
Axunbabayeva Shaxnoza Shuxratovna	
Musobaqa oldi bosqichida tennischilarning maxsus jismoniy sifatlarini kompleks mashqlar yordamida rivojlantirish uslubiyati.....	345
Azamatov Abdullo Isaxo'ja o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda zamonaviy yondashuv	349
Choriyeva Durdona Anvarovna, Po'latova Mahfuza To'liqin qizi	
Xorij olimlari tadqiqotlarida mustaqillik sifatini rivojlantirishga oid yondashuvlar	354
D. A. Saliyeva	
Milliy adabiyot namunalari yordamida talabalar tanqidiy tafakkurini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	358
Erallyeva Dilnoza Oybek qizi	

Oliy ta'lim tizimida tyutorlik institutini rivojlantirishning dolzarb masalalari	362
<i>Kandaxarov Zafar Ishratovich, Tajibayeva Komila Taxirjonovna</i>	
Integrating Communicative and Task-Based Approaches in English Language Teaching Within a Learner-Centered Framework	366
<i>Madinabonu Farkhodova</i>	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda ijobiy munosabatlarni shakllantirish usullarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	370
<i>Mirsaitova Guzal Baxodirovna</i>	
Ta'limda sun'iy intellektdan foydalanish imkoniyatlari	373
<i>Mamatova Dilnoza Bekpo'latovna</i>	
7-sinf biologiya kursini o'qitishda o'quvchilarning metodologik savodxonligini shakllantirish	377
<i>Mirzayeva Nigoraxon Ibrohimjon qizi, Azimov Bekjon Ibrohimjon o'g'li</i>	
10–12 yoshli belbog'li kurashchilarini o'quv-mashg'ulot jarayonida koordinatsion qobiliyatlarni takomillashtirish	380
<i>Mirzoqulov Sh. A.</i>	
Pedagog xodimlarning malaka-mahoratini oshirish – samaradorlik omili	384
<i>Musurmonova Mariya Burxonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti va oila hamkorligini tizimli yondashuv asosida boshqarishning pedagogik mexanizmlari	387
<i>Muxamatova Gulmira Erkinjon qizi</i>	
Zamonaviy o'zbek tilida so'z tartibi va sintaksis xususiyatlari	392
<i>Narimova Gulnora Abdumannonova</i>	
Ilmiy va innovatsion boshqaruv yondashuvlari orqali o'quv jarayoni samaradorligini oshirish texnologiyalari	396
<i>Norbo'tayev Baxtiyor Abduraximovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida algebraik fikrlashni rivojlantirishda mental arifmetikaning o'rni va roli	400
<i>Nurillayev Samad Safarovich, Qodirova Nilufar</i>	
Bolalarning sportga oid ta'lim-tarbiya madaniyatini shakllantirish omillari va yo'nalishlari	405
<i>Ochilov Jonibek Abdo'xomid o'g'li, Rishad Badayev</i>	
Raqamli ta'lim jarayonida pedagoglarning AKT va media savodxonligini oshirish bo'yicha samarali metodik yondashuvlar	408
<i>Rashidov Sherzod Abdirayimovich</i>	
Didaktik o'yinlar yordamida o'quvchilarning ona tiliga doir bilimlarini mustahkamlash	413
<i>Raxmataliyev Sherzod</i>	
Bosh harflar ramzga aylanganda: monogrammaning zamonaviy grafik dizayndagi ahamiyati	416
<i>Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich</i>	
Ta'limning raqamli transformatsiyasi sharoitida o'quvchilarning o'quv-biluv faoliyatini faollashtirish usullari	420
<i>Xakimova Yoqutxon Toxirjon qizi, Tursunova Saida Soliyevna</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida noverbal muloqot kompetensiyasini shakllantirish metodlari	423
<i>Xolmo'minova Bahora Abdujalolovna</i>	
Frustratsiya holatining psixologik mohiyati va uni yengish mexanizmlari	426
<i>Y. E. Sobirov</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarga ertaklarni hikoya qilishda motiv va syujetning tarbiyaviy ahamiyati ("Pahlovon Rustam" ertagi misolida)	430
<i>Zulayxo Nazarova, Farangiz Mardiyeva</i>	
Oliy ta'lim muassasalarining rasmiy veb saytlari sifatini oshirishda sun'iy intellektdan neft va gaz sohasida foydalanish muammolari	433
<i>Tajetdinova Gulnara Abatbay qizi</i>	
Развивать личностные качества учащихся на уроках географии	437
<i>Шадиева Нигора Шариповна, Нуруллоева Нилуфар Рузимбоевна</i>	

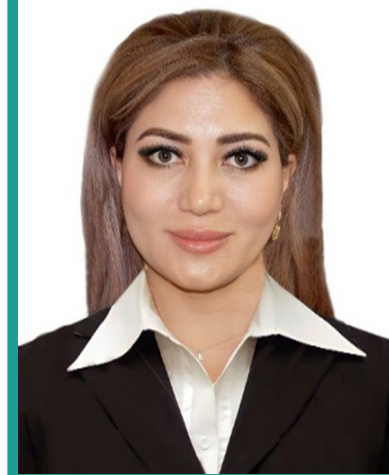

Ilk yoshdagi bolalar nutqi rivojlanishini psixologik xususiyatlari.....	442
<i>Axmedova Muyassar Xadimatovna, Rajabova Sarvinoz Raxmon qizi</i>	
O'quvchilarda mustaqil ta'lim faoliyatini shakllantirishda kognitiv va metakognitiv strategiyalarning o'zaro integratsiyasi	445
<i>Boymonov Hoshim Isroilovich</i>	
Socio-Psychological Characteristics of the Impact of Social Stigma on the Psycho-Emotional State of Women Experienced in Domestic Violence	449
<i>Dumarova Gulfira Kozimbekovna</i>	
Interfaol o'qitish metodlari orqali o'quvchilarda kommunikativ qobiliyatni rivojlantirish texnologiyasi.....	452
<i>Jalilova Sevinch Shuhrat qizi</i>	
Akmeologik yodashuv asosida o'quvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlash metodikasi.....	455
<i>Kuchkorova Ozoda G'ayrat qizi</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarliklari	459
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Psixokorreksiya va psixodiagnostikada proektiv metodning qo'llanishi.....	462
<i>Narbasheva Mexri Achilovna, Odinayeva Farangiz Ilxombek qizi</i>	
Talabalarda mantiqiy fikrlashni rivojlantirishning psixologik jihatlari	465
<i>Safayev Nuriddin Salixovich</i>	
Bolalar nutqini o'stirish jarayonida milliy tarbiyani yo'lga qo'yishning pedagogik imkoniyatlari	469
<i>Valijon Qodirov, Umarova Mubina Ziyoyidin qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlik rivojlanishining psixologik-pedagogik xususiyatlari.....	473
<i>Xolboyeva Gulnora Ulashovna, Hamidova Anisa Olimovna</i>	
O'quvchilarning informatika va axborot texnologiyalari fanidan mustaqil o'quv faoliyati natijalarini baholash metodikasi (IIV akademik litseylarida iivakademik.uz veb-platformasi misolida).....	476
<i>Axmedov Yodgorbek Olimjonovich</i>	
Влияние цифровых технологий на современное общество.....	482
<i>Абдукаримова Шахноза Набиевна</i>	
Mantiqiy tafakkurning falsafiy asoslari va zamonaviy tafakkur turlari (kliplik, tanqidiy, kreativ tafakkur va boshqalar)	485
<i>Jo'rayev Shuhratbek Maxamadaliyevich</i>	
Aralash ta'lim (blended learning) texnologiyasidan foydalanish orqali tasviriy san'at darslarini samarali tashkil etish.....	488
<i>Olimov Anvarjon Mamirovich</i>	
Biblioterapiyani bolalarga singdirishda o'qituvchining tashkilotchiligi	491
<i>Djabborov Ma'sud, Norova Maftuna Karimovna</i>	
Sportchilarning jismoniy tayyorgarlik jihatlari tahlili.....	493
<i>Madaminov Oribdjan Nishanbayevich</i>	
Raqamli muhitda ta'lim sifati nazoratini boshqarish mexanizmlarining nazariy asoslari.....	496
<i>Sattoriy Shohruh Abdijabbor o'g'li</i>	
O'zbekiston tarixidagi zamonaviy jarayonlarni falsafiy tahlil asosida o'qitish: nazariy va metodologik yondashuvlar	500
<i>Abdullayeva Asila Abdulxodiyevna</i>	
Methods for Enhancing English Speaking Skills in the Classroom	504
<i>F. Kh. Eshboyeva, Mamayusupova Nihola Ulugbek kizi</i>	
Jamiyatdagi o'zgarishlar va til rivoji	509
<i>Igamnazarova Nafisa Saidnazarovna</i>	
Ta'lim sifati oshirishda fanlararo integratsiyaning dolzarbligi va ahamiyati.....	514
<i>Ismoilova Gulrux Ulug'bekovna</i>	
Sociocultural Factors Influencing Language Learning Among Central Asian Students.....	519
<i>Mamataliyev Davronbek</i>	
IB kelajak ta'limining asosiy jihatlari	523
<i>Mirzayeva Faroxat Odiljonovna</i>	

O'qish savodxonligi mashg'ulotlarida ertak va maqollardan foydalanish orqali o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish	528
N. Q. Olimova, X. Xamidova	
Pedagoglarda frustratsion tolerantlik bo'yicha tafovutlarning ifodalanishi	532
Nurmatov Nurhayot Nurziyat o'g'li	
Gamifikatsiya texnologiyasining boshlang'ich ta'limdagi pedagogik samaradorligi	538
Nurniyazova Albinaxan Saparniyazovna	
Teatr pedagogikasining bo'lajak tarbiyachilar kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni	542
Nurova Rohila Ismoil qizi	
Bolalar kvazimuloqotining psixolingvistik xususiyatlari	547
Yuldasheva Dilafuz Maxamadaliyevna	
Педагогические условия формирования у старших дошкольников основ экономической культуры ..	550
Жураева Наргиза Таировна, Азимова Махбуба Хасановна	
Развитие лексико-грамматического строя речи у детей старшего дошкольного возраста в проектной деятельности	553
Жураева Наргиза Таировна, Алимова Зилола Закировна	
Обогащение представлений старших дошкольников о разных странах мира в детской проектной деятельности	556
Жураева Наргиза Таировна, Дониёрова Шахзода Зафаровна	
Использования дидактических игр для развития коммуникативных умений в группе детей старшего дошкольного возраста	560
Жураева Наргиза Таировна, Рахманова Гуласал Рахматуллаевна	
Развитие творческих способностей дошкольников средствами музыкального фольклора	564
Жураева Наргиза Таировна, Хашимова Хилола Абдусаттаровна	
Karalli va takroriy limitlar orasidagi bog'liq	568
Mambetturdiyev Muxammedali	
Современные заимствования в русском языке (названия фаст-фуда)	572
Рабиева Рухшона Бобожоновна	
качественное высшее образование - основа инновационного прогресса Узбекистана	576
Расулов Илхом Инамович	
Texnologiyalar yordamida og'zaki tarjimani takomillashtirish: AI va avtomatik translyatsiya tizimlarining imkoniyatlari	580
Rajabova Umida Rajab qizi	
Kompyuter grafikasi vositalari yordamida ta'lim jarayonini tashkil etishning pedagogik asoslari	583
Ergasheva Dilafuz Chori qizi	
A Conceptual Teacher Digital Competence Model for Vocational Education	587
Alisher Jumanov, Guloyim Rakhimboyeva	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetentligi tushunchasi	591
Sa'dullayeva Nafisa Ilhomjon qizi, Abdullayev A'zimjon Abduvali o'g'li	
Maktabgacha yoshdagi bolalar iqtidorini rivojlantirish muammosining pedagogik-psixologik talqini	594
Sapayeva Gulnoz Azimbayevna	
Zamonaviy va an'anaviy tarbiya uslublarining maktabgacha yoshdagi bolalarga psixologik ta'siri. O'zbekiston oilalarida qiyosiy tahlil	600
Tursunova Aziza Ixtiyorovna	
Tarbiyachi faoliyatida tarbiyalanuvchi shaxsni rivojlantirishning zamonaviy psixologik-pedagogik yondashuvlari	603
Yusupova Vasila Yangibayevna	
Профессиональная этика педагога высшего учебного заведения	606
Журабекова Хабиба Мадаминовна	
Boshqaruv kompetentligini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalar	609
O'rmonov Elmurod Mamasoliyevich	

JAMIYATDAGI O'ZGARISHLAR VA TIL RIVOJI

Igamnazarova Nafisa Saidnazarovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
PhD, dotsent

Annotatsiya: Til – millatning tarixiy xotirasi, ma'naviy qadriyatlari, diniy e'tiqodlari va o'ziga xos dunyoqarashini mujassam etuvchi muhim ijtimoiy-madaniy hodisadir. U ajdodlar merosini avlodlarga yetkazuvchi asosiy vosita bo'lib, jamiyat taraqqiyoti va shaxs tafakkurining shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Tilning yo'qolishi milliy o'zlikning yemirilishiga, ma'naviy bo'shliqlar va inqirozlarning yuzaga kelishiga olib keladi. Shu bois tilni asrash, rivojlantirish va unga nisbatan ijtimoiy e'tiborni kuchaytirish har bir jamiyatning ustuvor vazifalaridan biridir.

Kalit so'zlar: moddiy olam, me'yor, taraqqiyot, e'tibor, tafakkur, soha.

Abstract: Language is a fundamental socio-cultural phenomenon that embodies a nation's historical memory, spiritual values, religious beliefs, and distinctive worldview. It serves as a primary means of transmitting ancestral heritage to future generations and plays a crucial role in societal development and the formation of human thinking. The loss of language results in the erosion of national identity and leads to moral and spiritual crises. Therefore, preserving and developing language, as well as enhancing public awareness of its significance, constitutes a priority task for modern society.

Key words: material world, norm, development, attention, thinking, field.

Аннотация: Язык представляет собой важнейшее социально-культурное явление, отражающее историческую память народа, его духовные ценности, религиозные убеждения и уникальное мировоззрение. Он служит основным средством передачи наследия предков последующим поколениям и играет ключевую роль в развитии общества и формировании человеческого мышления. Утрата языка приводит к разрушению национальной идентичности и возникновению духовного кризиса. В этой связи сохранение, развитие и повышение общественного внимания к языку являются приоритетными задачами современного общества.

Ключевые слова: материальный мир, норма, развитие, внимание, мышление, сфера.

KIRISH

Til fikrni shakllantiruvchi va ifodalovchi moddiy vositadir. Bu jihatdan til va tafakkur muayyan shaklni o'zida namoyon etadi. To'rtinchidan, til uzluksiz rivojlanib, takomillashib boruvchi hodisadir. Kishilar odatda bir-birlari bilan til orqali munosabatda bo'ladi. O'zbekiston – ko'p millatlik davlat. Respublikada 130 dan ortiq millat va elat vakillari istiqomat qiladi. O'zbekiston aholisining 80 foizdan ortig'ini o'zbeklar tashkil etib, ularning umumiy aholi sonidagi ulushi muntazam oshib bormoqda. Shuningdek, boshqa millatlarning katta jamoalari ham mavjud. 10 foizdan ortig'i – Markaziy Osiyo xalqlarining boshqa vakillari (5 foizga yaqini – tojiklar, 3 foizga yaqini – qozoqlar, 2 foizi – qoraqalpoqlar, 1 foizi – qirg'izlar, shuningdek turkmanlar va boshqalar).

O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"gi Qonuniga (yangi tahrir) muvofiq, O'zbekiston Respublikasining davlat tili o'zbek tilidir. O'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi respublika hududida yashovchi millat va elatlarning o'z ona tilini qo'llashdan iborat konstitutsiyaviy huquqlariga monelik qilmaydi. Fuqarolar millatlararo muomala tilini o'z xohishlariga ko'ra tanlash huquqiga egadirlar. Shu bilan birga, O'zbekistonda istiqomat qiluvchi barcha millat va elat tillariga hurmat ko'rsatiladi va ularning rivoji uchun sharoitlar yaratadi. Ommaviy axborot vositalari O'zbekistonda istiqomat qiluvchi millat va elatlarning bir necha tillarida e'fira uzatiladi va chop etiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbek tilining asriy va azaliy maqom-martabasiga muhabbat-ehtiromini ommaviy axborot vositalari hamda ijtimoiy tarmoq sahifalari orqali turli ko'rinishlarda namoyish qilinmoqda. Albatta, o'zligini qadrlagan, o'z millatiga daxldorligini his qilgan, milliy g'urur va iftixorini yuqori tutgan har bir fuqaro bunday yo'l tutishi tabiiy.

O'zbek tili davlat tili sifatida ijtimoiy turmushimizning barcha sohalarida qonuniy ravishda qo'llanmoqda, milliy ma'naviyatimizning betakror ko'zgusi sifatida, xalqimizning borligi va birligi belgisi sifatida o'rganilmoqda hamda o'rgatilmoqda.

Tajribalardan ayonki, ko'p til bilish – rivojlanishning ilg'or qonuniyati, muvaffaqiyat garovidir. Ammo o'z milliy tilni unutish, o'zga tillar bilan chog'ishtirish, qorishtirish evaziga emas! O'zga tillarni o'rganish orqali taraqqiyotga erishishni yoqlab chiqqan ma'rifatparvar jadidlar ham bu borada ehtiyotkor va mas'uliyatli bo'lishgan.

Xususan, Abdulla Avloniy o'z qayg'usini "Milliy tilni yo'qotmak millat ruhini yo'qotmakdur. Hayhot! Biz turkistonlilar milliy tilni saqlamak bir tarafda tursun, kundan-kun unutmak va yo'qotmakdadurmiz. Tilimizning yarmiga arab, forsiy ulangani kamlik qilub, bir chetiga rus tilini ham yopishdurmakdadurmiz... Zig'ir yog'i solub moshkichiri kabi qilub, aralash-quralash qilmak tilning ruhini buzadur", - degan o'tli fikrlarida ta'sirchan oshkor qilgan. Bu fikrlar ayni kunda yana ham dolzarblashmoqda.

Milliy tilga e'tibor va ehtirom millatsevarlik, vatanparvarlik, oliyanoblikning yorqin ifodasi. Milliy til – milliy urf-odat, qadriyatlarni, milliy ma'naviy meros-manbalarni bilish, o'zlashtirish, yetkazib berish, targ'ib etishda, o'zlikni anglash, anglatishda birlamchi vosita. O'z milliy tiliga muhabbati yo'q, o'zga tillarga ehtiromi yuksak insonni millat vakili, vatanparvar shaxs deb atash mumkinmi? Til millatga, jamiyatga, Vatanga daxldor oliy tushuncha. Shu boisdan bu borada ehtiyotkor bo'lish, ajdodlardan meros buyuk ne'mat ildiziga bolta urmaslik talab qilinadi.

Har bir insonning o'z ona tiliga bo'lgan mehr-muhabbati bo'lakchadir, u kishining qalbida, yurak to'ridadir. Shu boisdan ham har bir inson ona tilini qadrlamog'i, uni sofligini saqlashga, rivojiga o'z hissasini qo'shmog'i lozimdir. Shuni ham unutmasligimiz joizki, insonning ona tiliga bo'lgan mehr- muhabbatini oshirishda, albatta, kitobxonlik madaniyatining ham o'rni juda kattadir. Zotan, turli xildagi badiiy, publitsistik va ilmiy xarakterdagi asarlar mutolaasi jarayonida o'quvchi ongida ona tiliga bo'lgan, uning sehra jozibasiga, tarovatiga bo'lgan mehri ham bosqichma-bosqich rivojlana boradi, o'z ona tilida xatosiz yozish va gapirish ko'nikmasi shakllanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbek tiliga davlat tili maqomini berish jarayoni ham osonlikcha ro'y bergani yo'q. XX asrning 80-yillarida boshlangan urinishlar natijasi o'laroq, 1988-yilga kelib qator olimlarimiz tilimiz haq-huquqini tiklash yo'lidagi dadil fikrlari bilan matbuotda chiqishlar qildilar. Nihoyat, 1989-yil 21-oktabrda "Davlat tili to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi. 1995-yil 21-dekabrda qayta tahrir qilingan mazkur tarixiy qonun mazmun-mohiyati va ijtimoiy ahamiyati jihatidan dolzarbdur. Har bir fuqaroning davlat tili va u haqidagi muayyan bilimlarga ega bo'lmog'i ham foydadan xoli emasdir.

Davlat tili to'g'risida"gi Qonun boshqa millat va elatlarining tillariga nisbatan ham hurmat va e'tiborda bo'lishga, bag'rikenglik tamoyillariga da'vat etadi: "O'zbek tiliga davlat tili maqomining berilishi respublika hududida yashovchi millat va elatlarning o'z ona tilini qo'llashdan iborat konstitutsiyaviy huquqlariga monelik qilmaydi" (2-modda).

"O'zbekiston Respublikasida davlat tilini o'rganish uchun barcha fuqarolarga shart-sharoit hamda uning hududida yashovchi millatlar va elatlarning tillariga izzat-hurmat bilan munosabatda bo'lish ta'minlanadi..." (4-modda). Ya'ni, ona tili boshqa til bo'lgan, o'zga tillarda so'zlovchi odamlarga nisbatan muloqotni davlat tilida tashkil etish borasida taklif kiritish yoki bosim o'tkazish qonunan ta'qiqlanadi. Inson o'z ona tiliga qanday munosabatda bo'lsa, boshqa tillarga ham shunday munosabatda bo'lishga chaqiradi.

Hozirgi globallashuv sharoitida adabiy til qo'llanish doirasining kengayishi, til birliklarining badiiy, publitsistik matnlarda ijtimoiy xoslanish tamoyillarining chuqurlashuvi kabi masalalar haqida bakalavr talabalarga yetarli tushuncha berish, ularning turli funksional stillarga xos matnlarni ijtimoiy xoslanish nuqtai nazaridan mustaqil tahlil qila olish ko'nikmalarini shakllantirish, davlat tilining amaliy jihatdan talablarga mos tarzda qo'llanilishi, ish yuritishda undan samarali foydalanish malakalarini takomillashtirishdan iboratdir.

Sharq mutafakkirlarining so'zning ijtimoiy xoslanishi haqidagi qarashlari, adabiy tilning funksional stillari va ularni o'rganish muammolari, tilning funksional stillarini tasniflashda ijtimoiy xoslanish tamoyillarining o'rni, publitsistika va uning janrlari haqida, badiiy va publitsistik matnlarda so'zning ijtimoiy xoslanishi hamda matnda so'zning ijtimoiy xoslanishini aniqlash masalalari kabi mavzularni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, buyuk mutafakkir Alisher Navoiy asarlarida o'zbek adabiy tilining qanchalik jozibali ekanligini ko'rishimiz mumkin.

Navoiy adabiy tili, uning jonli so'zlashuv tili va o'zbek adabiy tiliga munosabati masalasi ancha murakkab bo'lib, bu haqda olimlar tomonidan turlicha fikrlar bayon etilgan. Bu haqdagi dastlabki ma'lumotlar Boburning mashhur asari "Boburnoma"da keltirilgan. Bobur Andijon shahri aholisi va uning tili haqida ma'lumot berib, u Navoiyning asarlari tiliga juda yaqin ekanligini qayd qiladi: eli turkdur shahar va bozorisida turkiy bilmas kishi yo'qtur. Elining lafzi qalam bila rosttur. Ani uchunkim, Mir Alisher Navoiyning musannafoti bovujudkim Xirida nash'u namo topibtur, bu til biladur ("Boburnoma" 60-b). Boburning bu fikri ma'lum tarixiy asosga ega. Chunki ikki madaniy markaz – sharqiy qarluq-chigil-uyg'ur hamda g'arbiy o'g'iz-qipchoq dialekt birliklari negizida shakllangan eski turkiy til asosida rivojlanib, XIII-XIV asrlarda to'la tashkil topgan umumxalq o'zbek adabiy tili juda katta hududda-Movarounnahr va Xurosonda keng qo'llangan. Bu adabiy tilning lug'at tarkibi, fonetik va morfologik qurilishi me'yorlari tarkib topan edi. Uning rivojlanishida, jonli so'zlashuv tiliga yaqinlashuvida Navoiyga qadar yashab ijod etgan shoir-yozuvchilarning xizmati ham katta bo'ldi. Mana shu adabiy til va uning ma'lum shevalarida so'zlashgan xalq, turk-o'zbek aholisi va XIV-XV asrlarda Farg'ona vodiysida, Toshkent vohasi, Samarqand viloyati va hozirgi Afg'onistonning shimoliy qismida yashaganlar. Demak, Navoiy asarlari ham xuddi mana shu tilda – turk-o'zbek tilida yozilgan edi.

TAHLIL VA NATIJALAR

X.Vamperi, I.Berezin, I.Ilminskiy kabi kator sharqshunos olimlar Boburning bu fikrini quvvatlaydilar. Lekin I.Ilminskiy Navoiy adabiy tili Andijon aholisining tiliga yaqin bo'lsa ham, aynan bir xil bo'lgan emas, deb ta'kidlaydi. Chunki, xalq jonli tilida arab va fors-tojik tilga xos so'zlar va iboralar Navoiy asarlarida bo'lganidek ko'p darajada bo'lgan emas.

Darhaqiqat, yirik rus olimi R.Melioranskiy ta'kidlagandek, XIV-XV asrlarda Movarounnahrda, Xuroson va Xorazm vohasida iste'molda bo'lgan o'zbek adabiy tili o'z tarkibi, til bilan mahalliy shevalarning o'zaro munosabati jihatdan murakkab xususiyatga ega edi. Shu jihatdan Navoiyning adabiy tilini aniqlashda o'sha davrda adabiy tilining fonetik tizimini, tovush tarkibini aniqlash, uni sheva xususiyatlari bilan qiyoslash muhim ahamiyatga egadir.

Navoiy "Muhokamat-ul lug'atayn" asarida unli tovushlarning turlicha talaffuz qilinishi haqida gapirib, "yoyi ma'rif – yoyi majhul orqali yozilishi bir xil aytilishi har xil so'zlardan bir qanchasini keltiradi, ularga izoh beradi. Turkiy tilda bu harflarning har biri uch-to'rttadan muqobilga ega ekanligini ko'rsatadi "... turki domdur, yana turni andin dakikdokdurki, uyning turidur va turki barchadin arikdur". Ko'rinadiki, Navoiy tovushlarning qattiq yumshoqligiga e'tibor bergan, qattiq va yumshoq u, u (o) o, u (u), shuni ngdek e, i tovushlarini bir-biridan farqlay olgan. Yuqoridagi so'zlar va tovushlarning xususiyatini aniqlashda Navoiy o'zi uchun tayanch til negizi bo'lib xizmat qilgan o'zbek adabiy tiliga asoslanadi.

Shuningdek, -dagi (dagi-tag'in, yana va dagi ma'nosida), nari, nariroq va o'z ma'nolarida so'zlarning so'z o'yini lyxom san'atida qo'llanishi va aytilishi ham ochiq o'unlisi xali alohida fonema darajasida ko'tarilmaganligini ko'rsatadi. Shuni ng uchun a fonemasining varianti, bir ko'rinishi deb qarash maqsadga muvofiq ko'rinadi.

XIV-XV asrlar o'zbek adabiy tilida, Alisher Navoiyda ham unlilar ohangdoshligining qattiq yumshoqlik va lab ohangdoshligi hodisasi saqlanganligini ko'rish mumkin: barduk (borduk) – kelduk (kelduk) yoga (uyga)-kezga (kuzga) tilim-kozum (ko'zum) baim (borip)- korup (ko'rup) kabi. Shu bilan birga singarmonizm hodisasinig ba'zi hollarda buzila boshlaganligi ham ko'zga tashlanadi. Odamlig'-odamlig' kabi. Navoiy tili uchun xos undoshlarning qo'llanishida mustaqil lab-tish tovushi f ajralib turadi. Bu undosh aslida turkiy tillar jumlasidan, o'zbek tili uchun xos tovush emas. U o'zbek tiliga fors-tojik tili orqali arab tilidan kirib kelgan. Navoiy asarlarida f fonemasining qo'llanishi, uning p tovushiga o'tmasligi va p tovushi f undoshining kelishi kabilar o'zbek tilining Samarqand-Buxoro tipidagi shevalarga yaqinlashib kelishini ko'rsatadi: tuproq (tufroq, yaproq) yafroq).

Dedi: el ganju kuy ishkin nixon?

Dedi: tufroqqa berman kimeni.

Zaif tanda g'amingdin yuz eski bulg'on dog',

Har eski dog' bu shox uzra bir kuyuk yafroq.

Demak, Alisher Navoiy turkiy tilning fasohati va lug'aviy boyligini dalillar bilan isbotlash vositasida turkiy tildagi adabiyot-she'riyatning yanada ravnaq topishi lozimligini ham nazarda tutgan.

A.Navoiy o'zbek tilining boy sinonimlaridan o'z asarlarida ustalik bilan foydalangan. O'zbek tilida turli ma'no nozikliklarini ifodalovchi sinonimik fe'llardan 100 tasini "Muhokamatul lug'atayn"da ham eslatib o'tadi: "Bu 100 lafzdurki, g'arib maqosid tayin qilibdurlarki, hech qaysi uchun sort tilida lafz yasamaydurlar". A.Navoiy o'zi keltirgan 100 fe'ling har biri o'zbek tilida o'z sinonimlariga ega ekanligini ta'kidlaydi. Masalan, biror bir suyuqlikni ichish harakatini ko'rsatuvchi ichmoq fe'li bor. Navoiy bu fe'ling sipqarmoq, tomshimoq kabi sinonimlardan ham foydalangan:

*Soqiyo, tut bodakim, bir lahza o'zimdin boray,
Shart bukim, har necha tutsang labo-lab sipqaray.
Soqiy, chu ichib, menga tutar qush,
Tomshiy-tomshiy oni qilay no'sh.*

Navoiy yuqoridagi misollarni keltirar ekan, ulardagi sinonimlarning poetik ustunligini, stilistik bo'yoqdorligini va poeziyadagi rolini ko'rsatadi. Bu bilan tildagi sinonimlarning rolini yaxshi tushunib yetganligini namoyish etadi.

Navoiy leksik me'yorlarni belgilashda hayotning turli sohalariga tegishli bir qancha turkiy so'zlarni o'z asarlariga singirdi. Ular quyidagilardan iborat:

1. **Oziq-ovqat nomlari:** qaymoq, qatlama, bulamo'q, qurut, ulaba, mantu, quymoq, o'rkamach, qo'mo'z, suzma, boza, tatmach, umach, qumaq kabi.
2. **Chorvachilikka oid so'zlar:** tubuchaq, arg'umach, yaqa, yabu, taju; tay, g'unan, dunan, tulan, cho'rg'a, lang'a, jabildir, xana, toqum, chilvir kabi.
3. **Kiyim-bosh nomlari:** dastar, qalpaq, navro'zi, to'ppo', sho'rdaq, jalak, dakla, qur, terlik kabi.
4. **Ov hayvonlari nomlari:** kiyik, to'ng'uz, xuna, qo'lpaqcho', suyqun, bug'u, maral, oxu, gavazi, xuk, guraz kabilar.

Navoiy faqat leksik me'yorlarnigina emas, balki grammatik me'yorlarni belgilashda ham samarali ish qildi. U o'z asarlari grammatik shakllarining ixchamligiga va so'z yasash texnikasiga mas'uliyat bilan qaradi. Alisher Navoiy o'z asarlarida o'zbek tilining leksik boyliklaridan, sinonimlari va omonimlaridan, xalq maqollari va matalaridan, frazeologik, idiomatik birikmalaridan, jumla tuzilishidan keng foydalangan. Natijada, leksik va grammatik me'yorlarni ma'lum qolipga, tartibga solishga intilgan.

Tildagi o'zgarishlar birdaniga bir-ikki yil orasida emas, balki asta-sekinlik bilan uzoq davr davomida sodir bo'ladi. Dastlab onda-sonda uchraydigan hodisalar, fonetik variantlar, yonma-yon qo'llanishlar asta-sekin qonuniyatlarga aylanadi. Shuning uchun har bir davrdagi til shu tilda so'zlovchilar uchun o'zgarmaydi, barqaror tuyuladi. Vaholanki, tilda taraqqiyot va o'zgarishlar hech qachon to'xtamaydi. Har bir taraqqiyot davri uchun xos bo'lgan fonetik sistemani tiklash, tasvirlash kabi masalalar ham o'zbek tili tarixiy fonetikasida o'rganiladi.

O'zbek tilining turli taraqqiyot davrlarida yaratilgan yozma yodgorliklar, ilmiy va badiiy asarlar tarixiy fonetik tadqiqot uchun eng asosiy manba vazifasini o'taydi, chunki yaratilgan yodgorlikda davr tili o'z aksini topgan.

Bizningcha, o'zbek tilini o'qitishda fonetika va uning grammatikasi muhim ahamiyatga ega, negaki, nutq tovushlari, tovushlarning hosil bo'lishini to'g'ri egallagan har bir o'quvchi tovushlarning talaffuzini yaxshi anglaydi.

Fonetika (grekcha pohne - tovush) nutq tovushlari, ularning hosil bo'lishi, talaffuzi, imlosi, tasnifi, harf va yozuvning o'zaro munosabati, bo'g'in va bo'g'in ko'chirish, so'z urg'usi xususiyatlari kabi hodisalar haqidagi fan. Unda nutq tovushlari – so'zlarning, qo'shimchalarning eng kichik bo'lagi va talaffuzi o'rganiladi.

Aynan umumta'lim maktab ona tili darsliklarida fonetika bo'yicha o'rganish boshlang'ich va beshinchi sinfdan boshlanadi. Bunda berilgan so'zlardagi tovushlar talaffuzi qiyoslanadi, unli va undoshlarning o'ziga xos xususiyatlari aniqlanadi. Tovushlar talaffuzida ishtirok etadigan nutq a'zolari belgilanadi. Berilgan so'zlarga tovushdosh (tosh, tish, tush, to'sh kabi), shakldosh (tosh – suvda erimaydigan qattiq tog' jismi, ot; sakkiz chaqirimga teng masofa, ot; bir toshdan ortiq yo'l bosdi kabi), fe'l – toshmoq, qirg'oqdan chiqib ketmoq; zid ma'noli (toshbag'ir – ko'ngilchan, ko'ngli bo'sh) so'zlar topib, ma'nolarini izohlashi ko'rsatib o'tilgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Bizningcha, o'zbek tilining sohada qo'llanilishi fanini o'qitishda mashqlar tahlili va matnlarning tartibiga ahamiyat berilsa, talabalar so'z, so'z birikma va gaplarning ifodalanish tartibini yaxshi o'zlashtira oladi.

Gap tilning eng yuqori pog'onasini tashkil etuvchi birlik hisoblanadi, shu sababli, gapni matnning qurilish materiali tarzida talqin etish, matnni shakllantiruvchi asosiy til birligi deb hisoblash maqsadga muvofiqdir. Nemis tilshunosi M.Pfytse aytganidek, har bir matn biror maqsad ifodasi uchun o'zaro munosabatga kirishayotgan fraza (gap)larning mazmuniga ko'ra birikishidan hosil bo'ladi. Ammo gap matnning qurilish materiali singari talqin etilganda mustaqil so'z va so'z birikmasining matn tarzida maxsus qo'llanishi e'tibordan chetda qoladi. Shunisi aniqki, yakka, alohida olingan gap bog'lanishli nutq materiali sifatida matn tarkibida so'z va so'z birikmalarining o'zaro munosabati asosida aniqlashadi. Olimning yuqorida keltirilgan mulohazalarida ham asosiy e'tibor masalaning aynan shu tomoniga qaratilgani ma'lum bo'ladi.

“O‘zbek ilmiy matnining sintagmatik talqini”da M.Hakimov matn va uning birliklari o‘rtasidagi mazmuniy munosabatni ifodalovchi bog‘lovchilar ekanligi hamda ularning o‘ziga xos xususiyatlari va vazifalariga aniqlik kiritgan. Ushbu ilmiy matnda muallifning munosabati bildirilgan bo‘lib, uning turlari, o‘zbekcha ilmiy matnlarning sintagmatik va pragmatik xususiyatlari keng tahlil qilib yoritilgan. O‘zbek tilida berilgan ilmiy uslub matn kategoriyasi aspektida o‘rganilgan va gumanitar fanlarga tegishli bo‘lgan ilmiy matn namunalari faktik material sifatida xizmat qilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М. Мирзиёев. (2019). “Ўзбекистон Республикасининг “Давлат тили ҳақида”ги Қонуни қабул қилинганининг ўттиз йиллигини кенг нишонлаш тўғрисида” ПҚ–4479-сон Қарори.
2. Shermuhamedova, S. (2023). O‘zbek tili (darslik). Toshkent: IQTISOD-MOLIYA. 200 b. (Adabiyot TDIU ARMda bosma va elektron shaklda mavjud)
3. Muxitdinova, M. (2022). O‘zbek tilini o‘rganamiz (darslik). Toshkent: TDIU. 250 b. (Adabiyot TDIU ARMda bosma va elektron shaklda mavjud)
4. Husanov, N., Dilmurodova, N., & Xo‘jaqulova, R. (2022). O‘zbek tili (elektron darslik). 244 b. (Adabiyot TDIU ARMda bosma va elektron shaklda mavjud)
5. Mamatkadirovna, A. K., Mamatkadirovna, N. K., & Burxonovna, A. C. (2021). Translation as a special type of language and intercultural communication. JournalNX, 176–180.
6. O‘roqovna, H. M., & Isomiddinovna, Z. Z. (2021). About “Kutadgu Bilig” and its interpretation in foreign languages. JournalNX, 185–188.
7. Karimova, A. M., & Sh., A. Z. (2021). The problem of reflecting nationality in literary translation. JournalNX, 428–432.
8. Umarov, K. (2020). Роль наследия великого Алишера Навои в мировой цивилизации. Oriental Art and Culture, (III), 121–126.
9. Umarov, K. J. (2022). Ўзбек тилида модал феълларнинг хосланиши. Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences, 2(10), 33–36.
10. Umarov, K. (2021). Мустақиллик йилларида ўзбек тили лексикасининг бойиш манбалари ва уларнинг қиёсий лексикографик таҳлили. Илмий хабарнома – Научный вестник (Андижан давлат университети), (3), 77–81.
11. Abduraxmonova, R. N. (2025). Nemis tilidagi diniy matnlarning o‘zbek tiliga qilingan tarjima namunalari asosida deiktik birliklarning lingvopragmatik tahlili. Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari, 5(11), 177–182.
12. Asadov, M. (2025, July). Homo poeticus konsepsiyasi: Navoiy va Rumiy. In Conferences (Vol. 1, No. 1).
13. Asadov, M. (2025). The concept of individualism and absurdity in Camus’ “The Stranger”. American Journal of Philological Sciences, 5(03), 119–123.
14. Asadov, M. (2023). Sizif haqida mif: Kamyu va Xurshid Do‘stmuhammad. In Conferences (Vol. 1, No. 1).
15. Asadov, M. T. (2022). Existential interpretation of the motive of “loneliness” in the work “The Stranger” by Albert Camus. Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities, 12(2), 1–6.
16. Turaevich, A. M. (2022, January). Loneliness and absurdity as the basis of Albert Camus’ concept of art. In European Journal of Science Archives Conferences Series (Vol. 2013, p. 30).

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №1

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.